

Шкільна А. І.
магістрантка групи зМЮ-11
факультету педагогіки та психології
ТНПУ імені В. Гнатюка
Науковий керівник
Поліщук В.А., д. п. н., професор

РОЛЬ СІМ'Ї У ВИХОВАННІ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Актуальність теми дослідження. Родина є важливим елементом духовно-морального формування особистості дитини та головним інститутом виховання, який відіграє значну роль в розвитку суспільства. Саме в сім'ї дитина отримує належне та повноцінне виховання протягом перших років життя. Діти, які не мають сім'ї, більше схильні до запізненого розвитку, ніж ті діти, які є членами сімейних колективів.

Проблемою виховання дітей з особливими потребами займалися такі вітчизняні вчені, як Е. Мастюкова, А. Московкіна та зарубіжні вчені – Девід Рубейн та Стів Хайнес.

Метою статті є аналіз основних аспектів виховання дітей з особливими потребами в сім'ях.

Виклад основного матеріалу. Необхідність сімейного виховання можна пояснити тим, що сім'я є джерелом емоційного виховання, яке проявляється у батьківській любові до дітей та у таких почуттях, як ласка, ніжність та довіра. Завдяки сім'ї дитина більш повноцінно виявляє свої емоції та інтелектуальні можливості. Саме це допомагає їй швидше розвиватися та пристосовуватися до життя. При цьому зауважимо, що здоровий, сприятливий психологічний клімат в сім'ї є основою гармонійного розвитку дитини з особливими потребами і дозволяє повніше розкрити потенційні можливості. У більшості це залежить від прийняття батьками інформації про захворювання дитини, вибору стилю і тактики її виховання, адекватного сприйняття захворювання на всіх етапах розвитку дитини і збереження поважних відносин між усіма членами сім'ї [2; 5].

Слід зауважити, що життя в сім'ї повністю змінюється з

ТНПУ MAGISTERIUM

моменту постановки страшного діагнозу. У нашій країні інвалідність дитини сприймається батьками як особиста трагедія. Вперше дізнавшись про захворювання дитини, яке призводить не тільки до фізичних, але часто і до психічних відхилень, батьки опиняються глибоко враженими і тривалий час знаходяться в «шоковому» стані. Вони живуть в умовах постійного емоційного напруження і хвилюючих питань: «Чому моя дитина не може бути такою ж, як і інші діти? Як впоратися з пригніченістю, страхом, розчаруванням, із захворюванням малюка? Чи можна його вилікувати? До кого звернутися за допомогою? » і т.д [3, с. 118].

У сімейних стосунках, першою реакцією батьків є відторгнення самої думки про можливість серйозного захворювання і про те, що їхня дитина не така, як усі. Найчастіше вони схильні звинувачувати один одного і близьких родичів в поганій спадковості, неправильній поведінці. Заперечення фізичного дефекту або захворювання змінюється переживанням провини. Батьки відчують одночасно любов до свого малюка і почуття гордості за нього. На жаль статистика, показує, що є сім'ї які не можуть впоратися з цією трагедією і сім'я розпадається [6, с. 64].

Дитина з особливими освітніми потребами здоров'я, як і звичайна дитина, здатна під впливом виховання успішно розвиватися в психічному і особистісному відношеннях. Виховання дитини починається в сім'ї. Саме в родині дитина засвоює ті чи інші навички поведінки, уявлення про себе та інших, про світ в цілому. Тому правильне, адекватне ставлення сім'ї до хвороби дитини, до його проблем і труднощів – це важливі фактори реабілітації зростаючої особистості [3, с. 87].

Проживання дитини з обмеженими можливостями здоров'я в родині створює для неї абсолютно особливу обстановку. Це залежить, перш за все, від самих батьків, від їх установок, які формуються у відносинах до дитини інших дітей. Від ставлення до дитини близьких до неї людей залежать, які почуття будуть у неї формуватися (почуття любові або ж регресивні реакції з важкою нервозністю, що сприяють ворожості і емоційним вибухам [3; 6]. Головними учасниками виховного процесу виступають всі члени сім'ї: мати і батько, бабусі і дідусі, брати і

ТНПУ MAGISTERIUM

сестри і так далі. Від їх дій і ставлення до дитини залежить успішність її розвитку. Якщо дитина в сім'ї не бажана, не задовольняються її потреби в ласці, любові, емоційному контакту, якщо вона переживає стан внутрішнього занепокоєння, то все це затримує розвиток особистості дитини. Для нормального психічного розвитку дитини, їй потрібна любов батьків, спокійна обстановка в сім'ї, доброзичливе ставлення [1, с. 164].

Виховна тактика в сім'ї по відношенню до дитини з особливими освітніми потребами повинна бути точно такою ж, як і у вихованні здорової дитини. Постійне акцентування уваги на «особливості» дитини – реальний шлях до формування залежної, нестійкої, нецілеспрямованої особистості, яка пасивно сприймає все життєві обставини і є нездатною долати труднощі [1; 3; 6].

Роль сім'ї для дитини з особливими освітніми потребами здоров'я незмірно зростає. У зв'язку з особливим способом життя на сім'ю лягає основний тягар догляду, виховання і освіти таких дітей, що неминуче супроводжується підвищеними матеріальними витратами, психологічними та емоційними перенавантаженнями. Сім'я, є важливим фактором соціалізації дитини, яка включена до великої різноманітності соціальних зв'язків в соціальній структурі суспільства може як сприяти соціальній інтеграції індивіда, так і перешкоджати їй. Від того, наскільки правильні і гармонійні будуть взаємини в родині, залежить успішність соціалізації та соціальної активності дитини з обмеженими можливостями здоров'я. Тому робота з сім'єю – важлива складова частина соціально-психологічної допомоги дітям з обмеженими можливостями.

Спільна робота педагогів і батьків в роботі з дітьми з особливими потребами дозволить вирішити проблеми розвитку особистості дитини, її адаптації в майбутньому. У роботі з дітьми, що мають обмежені можливості, завдання це непросте. Щоб знання, навички та вміння, що передаються і прищеплені дитині, активно включалися в процес особистісного розвитку, необхідно серйозно підходити до відбору змісту доступного і цікавого дитині, а також до вибору форм їх передачі. Основною умовою тут виступає облік індивідуальних і вікових особливостей дітей, рівень їх реального розвитку, готовність до

ТНПУ MAGISTERIUM

засвоєння тих чи інших знань. Найбільш ефективними формами для дитини є ті, які для неї доступні, привабливі, актуально значущі. Педагоги, які займаються з родинами, які мають дітей з обмеженими можливостями здоров'я повинні бути професійно грамотними, йти в ногу з часом. І головна їх мета полягає в тому, щоб допомогти дітям з відхиленнями в розвитку, по можливості компенсувати порушення, розвивати здібності, використовуючи власні ресурси, жити повноцінним життям. Підтримка і допомога з боку педагогів повинні бути спрямовані на те, щоб навколишній світ став зрозумілий для дітей з обмеженими можливостями здоров'я [6].

Можна стверджувати, що соціальна інтеграція відіграє важливу роль на різних етапах життєвого циклу, наприклад, коли сім'я розпадається, коли фінансова незабезпеченість може бути проблемою. Раннє втручання та стратегія профілактики, які надаються в ці важкі періоди відіграють важливу роль у сприянні соціальній інтеграції.

Необхідно сформувати у дітей з особливими потребами певні цінності, а саме: взаємоповагу, тобто людина повинна сприйматися як найважливіша цінність; толерантність, яка має проявлятися у терпимому ставленні до людей різних національностей, культур, соціальних шарів та народів; усвідомлення себе частиною суспільства, що є невід'ємною частиною існування та розвитку людини взагалі; надання можливостей для розвитку навичок та талантів конкретної людини, бо кожна людина має певні здібності, які необхідно розкривати протягом всього життя; взаємодопомоги, яка є також необхідною, бо саме завдяки їй будуються міцні стосунки між людьми та виникає довіра до інших; можливості навчатись один у одного, що є запорукою успіху будь-якого процесу навчання та виховання; можливості допомагати самим собі та людям у своїй спільноті [5, с. 208].

Кожна сім'я повинна плекати певні цінності: моральні, духовні, громадянські та інші. Ні одна людина не може бути дійсно щасливою без сім'ї. Сім'я є основою для розвитку повноцінної особистості.

Отже, перед батьками постає серйозне та важливе завдання – це допомогти своїй дитині розвинути у собі здібності та таланти,

ТНПУ MAGISTERIUM

необхідні цій дитині для подальшого розвитку, бо діти, які мають певні проблеми зі здоров'ям, повинні хоч чимось компенсувати ті вади, які заважають нормальному фізичному чи психічному становленню. Батьки не повинні відокремлювати свою дитину від інших, а, навпаки,

Для сім'ї, яка виховує дитину з особливими освітніми потребами, важливими є така функція, як корекційно-розвиваюча, метою якої є відновлення психофізичного та соціального статусу дитини, досягнення нею соціальної адаптації [2, с. 16].

Висновок. Загалом, сім'я в житті кожної людини відіграє дуже важливу роль. Особливо важливим є усвідомлення сім'ї для дитини, особистість якої ще тільки формується. Для неї сім'я - це найближчі люди, які зрозуміють її такою, яка вона є, незалежно від соціального статусу, стану здоров'я та індивідуальних особливостей. Це, те місце, де можна вирішити виниклі проблеми, знайти допомогу, розуміння і співчуття. намагатися показати, що їхня дитина не гірша за інших. Ще одним важливим чинником розвитку гармонійної особистості дитини з особливими потребами є емоційна та духовна близькість сім'ї. Саме родина повинна стати осередком формування таких вічних цінностей людини, як любов, взаємодопомога, співчуття, доброта, щирість, чемність та добропорядність. Подальшого розвитку потребує наступний аспект цієї непростой проблеми, а саме: формування сімейних цінностей у родинах, де є діти з особливими потребами.

Список використаних джерел:

1. Акатов Л. И. Социальная реабилитация детей с ограниченными возможностями здоровья. Психологические основы: учебн. пособие для студ. высш. учебн. заведений. М. : ВЛАДОС, 2003. 368 с.
2. Анташева Ю. А. Социально-педагогическое сопровождение детей с ограниченными возможностями здоровья. *Справочник классного руководителя*. 2013. № 12. С. 11-18.
3. Бойков Д. І. Спілкування дітей з проблемами в розвитку. *Навчальний посібник*. К.: КАРО, 2015. 288 с.
4. Клепцін С. Про законодавчої діяльності та ініціативах депутатів Законодавчих зборів Пермського краю щодо забезпечення прав

- дітей з інвалідністю. *Сфера Дитинства*. № 2 (24). 2017.
5. Мастюкова Е. М., Московкина А. Г. Семейное воспитание детей с отклонениями в развитии. М.: ВЛАДОС, 2018. 408 с.
 6. Петрова В. Г., Белякова И. В. Кто они, дети с отклонениями в развитии? М.: Флинта, 1998. 104 с.
 7. Спеціальна дошкільна педагогіка: навч. посіб. / під ред. Е. А. Стребелевої. К.: Академія, 2001. 312 с.

Шевчук І. П.
магістрантка групи зМІО-11
факультету педагогіки та психології
ТНПУ імені В. Гнатюка
Науковий керівник
Поліщук В.А., д. п. н., професор

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД УПРОВАДЖЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Актуальність теми дослідження. Соціально-економічні процеси, що відбуваються в Україні, актуалізують необхідність вивчення досвіду інклюзивної освіти за кордоном. Інклюзивну освіту, як систему освітніх послуг, має забезпечувати інклюзивна школа – заклад освіти, що адаптує навчальні програми та плани, фізичне середовище, методи та форми навчання, використовує наявні в громаді ресурси, залучає батьків, фахівців для надання спеціальних послуг відповідно до потреб кожної дитини, забезпечує сприятливий клімат в освітньому середовищі [7, с. 22].

Інклюзивна освіта на теренах України потребує свого вирішення на основі виваженого підходу, як з боку державних органів влади, так і з боку громадськості, оскільки інклюзивні процеси у навчанні дітей з порушеннями психофізичного розвитку у країнах пострадянського простору мають свою специфіку, розвиваються в умовах особливого соціокультурного статусу з урахуванням позитивів і досягнень диференційованого навчання.

Останніми десятиліттями у більшості країн Західної, а тепер і Центральної Європи, відбуваються докорінні зміни у